

Belma S. Polić
Univerzitet u Zenici
Filozofski fakultet, Odsjek za njemački
jezik i književnost
polic.belma@gmail.com

Originalni naučni rad
UDC: 37.016:811.112.2(075)
DOI: 10.19090/mv.2020.11.169-188

ELEMENTI KULTURE I CIVILIZACIJE U UDŽBENIKU ZA NJEMAČKI JEZIK *MENSCHEN A2*

APSTRAKT: U radu se: 1) prezentuje uloga elemenata kulture i civilizacije u nastavi stranog jezika kako bi se uočio njihov značaj i obligatornost u nastavnom procesu, s obzirom da su jezik i kultura usko povezane sastavnice ljudskog bivstvovanja; 2) analizira udžbenik *Menschen A2*, koji se koristi u nastavi njemačkog kao stranog jezika u mnogim eminentnim školama stranih jezika, kako bi se moglo doći do zaključka da li navedeni udžbenik sadrži dovoljno materijala u kom se tretiraju elementi kulture i civilizacije; 3) klasificiraju elementi kulture i civilizacije ekscerpirani iz analiziranog udžbenika kako bi se došlo do odgovora na pitanje: da li su zastupljena sva tri ključna pristupa (kognitivni, komunikativni i interkulturalni) prilikom obrade sadržaja civilizacije u analiziranom udžbeniku. Analiza je pokazala da analizirani udžbenik sadrži dovoljno zadataka i vežbi iz oblasti kulture i civilizacije, te da su u obradi ovih sadržaja podjednako zastupljena sva tri navedena pristupa.

Ključne riječi: njemački jezik, didaktika, metodika nastave stranog jezika, kultura i civilizacija.

ELEMENTS OF CULTURE AND CIVILIZATION IN A GERMAN LANGUAGE TEXTBOOK *MENSCHEN A2*

ABSTRACT: The paper: 1) presents the role of elements of culture and civilization in foreign language teaching, in order to notice their importance and obligatoriness in the teaching process, since language and culture are closely related components of human existence; 2) analyzes the textbook *Menschen A2*, which is used in teaching German as a foreign language in many eminent foreign language schools, to show the representation of elements of culture and civilization in the textbook; 3) classifies the elements of culture and civilization excerpted from the analyzed textbook in order to answer the question: are all three key approaches (cognitive, communicative and intercultural) represented in the treatment of civilization in the analyzed textbook? The analysis shows that the textbook contains enough tasks and exercises in the field of culture and civilization and that all three of these approaches are equally represented in the treatment of these contents.

Key words: German language, didactics, foreign language teaching methodology, culture and civilization.

1. UVOD

Poznata je činjenica da uspješnoj komunikaciji među ljudima doprinosi i razumijevanje kulturnih specifičnosti nekog društva. Još od antike govori se o važnosti kulturnih sadržaja prilikom učenja i podučavanja nekih od stranih jezika.

U nastavi stranih jezika dugo vremena su kultura i podučavanje sadržaja koji se odnose na kulturni segment nekog društva bili zapostavljeni. Ono što se moglo pronaći u udžbenicima bili su činjenični podaci o zemlji i stanovništvu stranog jezika. U posljednje vrijeme metodika nastave stranih jezika se intenzivnije posvećuje integriranju interkulturalnosti u nastavu stranih jezika, čemu doprinosi i fenomen globalizacije, koja ne prepoznaje granice i ograničenja, stereotipiju, etnocentrizam, predrasude i sl.

Bez poučavanja kulture, poučavanje stranog jezika je nepotpuno, s obzirom da ljudska priroda ne postoji odvojeno od kulture, pa je samim tim i učenje nekog stranog jezika istovremeno i poimanje prirode drugih ljudi.

2. ŠTA JE TO KULTURA?

Mnogi autori smatraju da su promišljanja o kulturi i njenom definiranju vrlo nepregledna, te da ih ima previše, što na svojevrsan način otežava prenošenje znanja o kulturi i civilizaciji u nastavi stranog jezika (Hansen 2000: 234; Holzmüller 1997: 55–74).

Podsjećamo na podjelu definiranja pojma *kultura* autora Hofstede-a na: *kultura jedan* ili *Kultura* koja se piše velikim početnim slovom i *kultura dva* koja se piše malim početnim slovom (Hofstede 1991: 15–19). *Kultura* sa velikim početnim slovom obuhvata sva postignuća unutar književnosti, slikarstva, nauke, dok *kultura* sa malim početnim slovom podrazumijeva ponašanja i razmišljanja koja imaju predstavnici određene kulture, a na osnovu kojih se razlikuju od drugih.

Kulturu posmatramo i kao sveukupnost društvenog djelovanja, tzv. *way of life* (način života), koji počiva na socijalnoj interakciji (Schwend 1997: 265), te kao mrežu različitih oblasti unutar ljudskog djelovanja (Keller 1983: 200–209).

Kramš (Kramsch) (1998: 3–5) u fokus svojih promišljanja o kulturi i jeziku stavlja povezanost jezika i kulture. Elaborira to tako što smatra da jezik izražava kulturnu stvarnost, s obzirom da ljudi riječima opisuju neke činjenice, ideje i stavove. Smatra, također, da članovi određenog društva jezikom stvaraju iskustva, pa samim tim jezik na neki način i utjelovljuje kulturnu stvarnost, s jedne strane, dok s druge strane jezik simbolizira kulturnu stvarnost, jer govornici svoj maternji jezik doživljavaju kao simbol društvenog identiteta. Smatra se da su jezik i kultura usko povezane sastavnice

ljudskog postojanja. Jezikom se odražava i izražava kultura, a kultura, s druge strane, utječe na jezik, modificira ga i daje mu formu. Dakle, jezik i kultura su dva isprepletena pojma koja se ne mogu razdvajati.

Ono što možemo konstatovati jeste da niti jedno društvo ne postoji bez kulture. Ona je osnovno distinktivno svojstvo na osnovu kog se društva razlikuju jedna od drugih. Kultura je i svojstvo svakog pojedinca koje ga razlikuje od drugog čovjeka, jer niti jedan čovjek ne dijeli u potpunosti svoja vjerovanja, mišljenja i način života sa nekim drugim čovjekom.

3. HISTORIJAT POUČAVANJA KULTURE U NASTAVI STRANIH JEZIKA

Historijski gledano prva metoda poučavanja stranog jezika jeste gramatičko-prijevodna metoda iz 19. stoljeća. Ovom metodu bili su uzor klasični jezici – latinski i grčki. Cilj učenja, pa i razlog učenja nekog stranog jezika u gramatičko-prijevodnom metodu bio je sticanje spoznaja o postignućima poznatih ljudi i historijskim događajima zemlje čiji se jezik poučava. Navedeni cilj postizao se čitanjem i prevodenjem književnih tekstova pisanih na stranom jeziku koji se učio – riječi su se učile napamet, kao i gramatička pravila. Možemo zaključiti da je kultura u gramatičko-prijevodnom metodu bila zastupljena samo kao sinonim za književnost, no ne i kao sastavni dio nastave stranog jezika.

Krajem 19. stoljeća nastaju i nove metode poput direktnog metoda. One nastaju sa razvojem društvenih nauka, a sa ciljem da se strani jezik uči direktno bez prenošenja maternjeg jezika. U ovoj metodi, gdje se direktno uči strani jezik, kultura se posmatrala kao način života, što odgovara Švendovoj (Schwend) definiciji pojma *kultura* (Schwend 1997: 265).

Polovinom 20. stoljeća strani jezik se uči putem auditivnih i vizualnih sredstava. Cilj je da se komunicira jezikom svakodnevnice, a važne su i emocije koje se ispoljavaju i neverbalnom komunikacijom (gestika, mimika), intonacijom, a kultura predstavlja sastavni dio jezika. Najadekvatnijim načinom prenošenja elemenata kulture smatraju se dijalози, s obzirom da se na taj način učenik sučeljava sa tekstovima i situacijama iz svakodnevnog života govornika stranog jezika koji uči.

U drugoj polovini 20. stoljeća, kada se pojavljuje komunikativna metoda, važno je da se učenik zna ponašati na adekvatan način u raznim komunikacijskim situacijama. Dakle, jezik nije samo sredstvo komunikacije, nego i sredstvo društvene interakcije, te su teme koje se obrađuju usko vezane za iskustvo običnih ljudi, što omogućavaju autentični tekstovi, a samim tim se prenose društvena i kulturna pravila. Komunikativna metoda zalaže se ne samo za pismenu i usmenu komunikaciju nego i za razvijanje svijesti o postojanju izvanjezičkih fenomena i njihove kulturalne

uvjetovanosti. Navedeni fenomeni tipični su za svako društvo, a ukoliko ih ne poznajemo i pored dobrog poznavanja jezika, mogu se desiti nesporazumi zbog različitosti u kulturama.

Zaključno se može reći da komunikativna metoda uključuje u nastavu stranih jezika jezičku, ali i izvanjezičku dimenziju, kako bi se izbjegli eventualni nesporazumi zbog različitosti u kulturama.

4. KLASIFIKACIJA KULTURE I CIVILIZACIJE U NASTAVI STRANOG JEZIKA

Jezik je dio kulture jednog naroda i zbog toga je teško zamisliti nastavu stranog jezika odvojeno od kulture naroda kojima je taj jezik maternji. Ponekad će ljudi biti tolerantni prema gramatičkim greškama stranaca, dok će biti vrlo osjetljivi kad je riječ o nepoštivanju običaja. Možemo, dakle, reći da se u nastavi stranog jezika ne prenosi samo jezik, nego i uslovi i životne okolnosti stanovnika zemlje u kojoj se strani jezik govori, politička, ekonomska, kulturna dešavanja. Prenosjenje takvog znanja naziva se „kultura i civilizacija”, a u njemačkoj stručnoj literaturi „Landeskunde” (Heyd 1990: 47).

Nastava kulture i civilizacije stranog jezika je najzahtjevniji segment unutar procesa učenja stranog jezika, jer sa tim dijelom nastave nikada nismo obradili sve, nikad nismo došli do kraja ili cilja. Ona uvijek obuhvata vlastita stajališta i ono što nam je strano, zbog čega je i nazivamo interkulturalnom. A obje različite strane se permanentno mijenjaju, htjeli mi to ili ne. Sve navedeno kulturu i civilizaciju razlikuje od drugih nastavnih sadržaja kao što su gramatika, fonetika, a ona postaje priča bez kraja („unendliche Geschichte”) u nastavi stranog jezika (Pauldrach 1994: 4–15).

Sa običajima i načinom života izvornih govornika učenici se upoznaju na različite načine:

- korišćenjem tekstova kojima se prenose činjenice i daju informacije (kognitivni pristup);
- korišćenjem autentičnih tekstova ili simulirano autentičnih tekstova¹ iz čijeg se konteksta mogu izvući određeni zahtjevi i steći komunikativna kompetencija (komunikativni pristup);

¹ Ovdje treba napomenuti da se autentični tekstovi koriste u sva tri pristupa, a ne samo u komunikativnom pristupu.

- uočavanjem razlika između vlastite kulture i kulture naroda čiji se jezik uči (interkulturalni pristup) (Heyd, 1990: 47–56).

Kognitivni pristup se često kritikuje zbog svojih previsokih zahtjeva koji se postavljaju pred učenike. Pikt (Picht) (1989: 54–60) u svojim radovima, također, kritikuje kognitivni pristup kada je u pitanju nastava civilizacije i kulture, s obzirom da je, kako on tvrdi, ovaj pristup „enciklopedijski” i izdvaja samo određene činjenice. On smatra da su sve manifestacije kulture dijelovi jedne cjeline, čiji oblik i značenje je uvjetovano zajedničkim djelovanjem historijskih i funkcionalnih okolnosti između različitih aspekata određene kulture, te se kognitivni pristup ne treba izdvajati kao jedinka, nego je dio sistema.

Primjer kognitivnog pristupa²:

² Slika preuzeta sa:

http://www.goethe.de/ins/by/pro/lewis/didakt/Didaktisierung_Deutschland_von_oben_fuer_Kinder_erzaelt_Mai.pdf

Deutschland von oben/Gerhard Launer, Manfred Mai
Didaktisiert von Galina Koren

LeWiS - Lesen/Wissen/paß

Aufgabe 1.

Lernziel: Die Lernenden können sich auf der Karte Deutschlands orientieren, die Bundesländer auf der Landkarte erkennen

Zielgruppe: Lerner der Niveaustufe B1

Sozialform: Einzelarbeit, Partnerarbeit, Gruppenarbeit

Kennen Sie die Namen der deutschen Bundesländer? Wissen Sie, wo sie liegen? Sehen Sie sich die Karte Deutschlands an und beschriften Sie die Bundesländer. Die Namen der Bundesländer im Kasten unten helfen Ihnen.

Baden-Württemberg Bayern Berlin Brandenburg Bremen Hamburg Hessen
Mecklenburg-Vorpommern Niedersachsen Nordrhein-Westfalen Rheinland-Pfalz
Saarland Sachsen Sachsen-Anhalt Schleswig-Holstein Thüringen

www.goethe.de/lewis

© 2012 Goethe-Institut Minsk

Slika 1. Kognitivni pristup

Zadatak učenika jeste da na karti Njemačke upišu nazive pokrajina. Kao pomoć dati su nazivi 16 pokrajina koji se nalaze ispod karte.

Komunikativni pristup počiva na tekstovima svakodnevnice, a Pikt (1989: 57) upravo tu vidi „problem”, jer, kako on smatra, svakodnevnica uopće nije svakodnevna. Ono što je po njemu problematično jeste činjenica da je

svakodnevnica satkana od spontanosti, a samim tim neplanirana spontanost je prožeta kompleksnošću koja proizlazi iz nesvjesnih situacija iz svakodnevnog života.

Primjer komunikativnog pristupa³:

A1 | Alltag in Österreich

Kommunikation im Alltag

Lesen Sie die Situationen. Ordnen Sie die passenden Fragen zu.

1. Sie sind im Bus und möchten aussteigen. Sie sitzen weit vom Halteknopf entfernt.	a) Entschuldigen Sie, wo ist diese Straße?
2. Sie haben einen Kinderwagen. Die Straßenbahn kommt.	b) Kann ich dir helfen?
3. Sie sitzen in der Straßenbahn. Ein alter Mann mit einem Stock steigt ein. Es ist kein Platz mehr frei.	c) Möchten Sie sich setzen?
4. Sie suchen eine Adresse.	d) Können Sie mir bitte das Öl heruntergeben?
5. Sie möchten im Supermarkt Öl kaufen. Es ist zu weit oben im Regal.	e) Brauchen Sie Hilfe?
6. Sie sehen ein kleines Kind. Es sitzt alleine am Gehsteig und weint.	f) Können Sie mir bitte beim Einsteigen mit dem Kinderwagen helfen?
7. Ihre alte Nachbarin trägt eine schwere Tasche die Stiegen hoch.	g) Könnten Sie bitte für mich drücken?

Stellen Sie sich eine Situation im Alltag vor, in der jemand Hilfe braucht. Wer

Slika 2. Komunikativni pristup

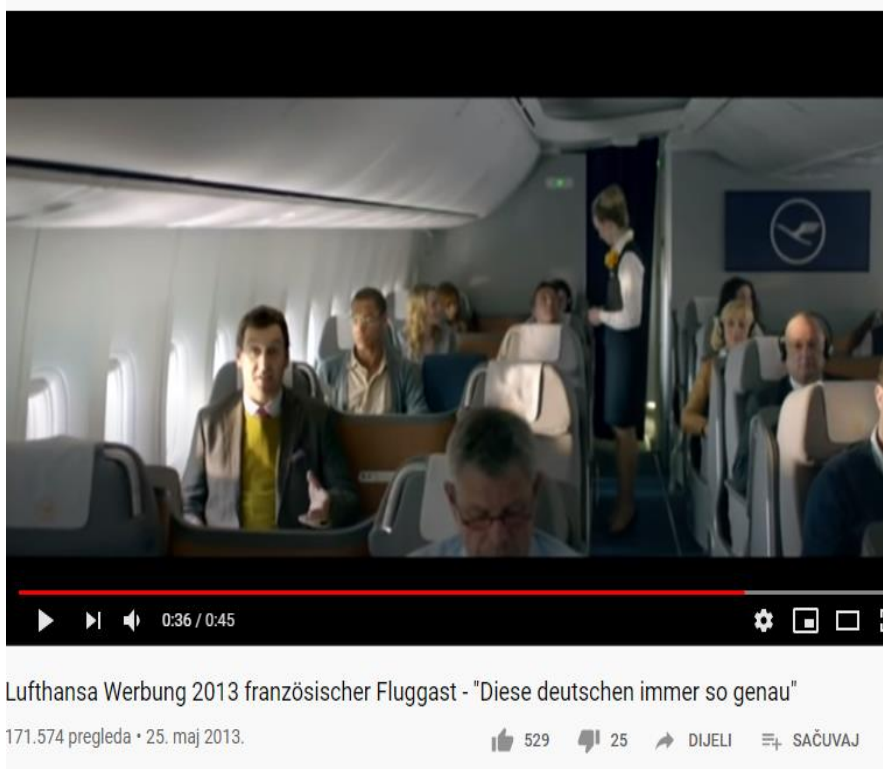
³ Slika preuzeta sa:

https://sprachportal.integrationsfonds.at/fileadmin/user_upload/2015/Materialien%20Schwe rpunkt%20Deutsch/Kommunikation_im_Alltag.pdf

Zadatak učenika jeste da svakoj od ponuđenih situacija u kojima se mogu naći u svakodnevnom životu pridruže odgovarajuće pitanje.

Kod interkulturalnog pristupa Timi (Thimme) (1995: 131–137) kritizira što se on posmatra odvojeno od druga dva navedena pristupa. On smatra da interkulturalni pristup obuhvata ciljeve koji su sastavni dio kognitivnog ili komunikativnog pristupa. Na kraju zaključuje da nema smisla da se interkulturalni pristup posmatra i izučava izolovano od drugih pristupa i ciljeva.

Primjer interkulturalnog pristupa⁴:

Slika 3. Interkulturalni pristup

Radi se o reklami njemačke aviokompanije *Lufthansa* u kojoj francuski putnik sa oduševljenjem i na jedan vrlo simpatičan način priča o vrlinama Nijemaca, kao što su: preciznost, tačnosti i sl. Ovaj video može poslužiti kao povod

⁴ Slika preuzeta sa:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=KwT0JdKW-uE&feature=emb_title

da se navedene vrline porede sa karakteristikama koje važe za Nijemce u zemlji u kojoj se uči njemački jezik, te da se porede sa vlastitim vrlinama ili manama.

Zadatak nastavnika u nastavi stranog jezika je da kod učenika stvori objektivni stav prema razlikama koje postoje u kulturama stranog (ciljnog) i maternjeg jezika. Nastavnik ne treba dozvoliti da se donose pogrešni zaključci, da strana kultura manje ili više vrijedi od vlastite. Cilj nastave stranog jezika jeste da se učenici odgajaju u duhu internacionalizma i uvažavanja različitosti. Starosna dob i ciljevi nastave utiču na količinu podataka iz civilizacije. Tekstovi koji se trebaju koristiti su autentični tekstovi, rjeđe književni tekstovi, jer se oni znatno razlikuju od svakodnevnog govora, a književni jezik je pretežak za prosječnog govornika, ali to ne znači da se trebaju u potpunosti isključiti iz nastavnog procesa (Heyd 1990: 47–56).

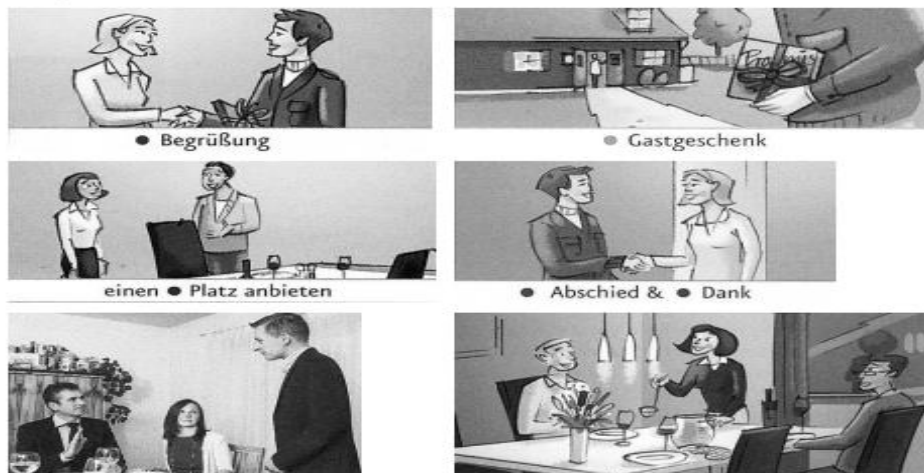
5. ULOGA UDŽBENIKA U PRENOŠENJU ELEMENATA KULTURE I CIVILIZACIJE U NASTAVI STRANOG JEZIKA

Stariji udžbenici u nastavi stranog jezika su, unutar segmenata kulture i civilizacije, tretirali uglavnom teme koje su obuhvatale specifičnosti vezane za kulturu zemlje u kojoj se strani jezik govori kao maternji. U posljednje vrijeme udžbenici se fokusiraju na teme koje su univerzalne, a sa ciljem izbjegavanja mogućeg konflikta. Trenutni trend koji se javlja u tretiranju elemenata kulture i civilizacije u nastavi stranog jezika je povezan sa globalizacijskim procesima. Altmajer (Altmayer) (2017: 17–19), međutim, smatra da je učenje stranog jezika individualan proces, te da udžbenici ne treba da izbjegavaju tekstove koji su specifični za određenu kulturu, nego da se baš takve tekstove treba ugrađivati u udžbenike, a da se oni koji uče individualno suočavaju za izazovima koje predstavlja kulturna globalizacija za predmet *Njemački kao strani jezik*.

Opservacija udžbenika za njemački kao strani jezik potvrđuje trend, koji zagovara univerzalne teme u sklopu obrade elemenata kulture i civilizacije, pa je takav slučaj i sa udžbenikom *Menschen*. Teme koje tretiraju specifičnosti određene kulture zamjenjuju se univerzalnim problemima socijalne interakcije (Altmayer 2017: 16). Međutim, istraživanja pokazuju da, i pored fokusa na univerzalne teme, nije moguće izbjeći konfliktne situacije (Braun-Podeschwa et al. 2014: 36–38).

Ilustracije u udžbeniku *Menschen B1* kojima se obrađuje tema *Einladung* (pozivnica) idu u prilog tome. Naime, stvara se slika o tome da su ljudi koji žive u njemačkom govornom području isključivo bijelci, da su rijetko kada stariji od 35 godina, da pripadaju, uglavnom, imućnijem građanskom staležu. Teško da će se sa ovakvim porukama moći poistovijetiti oni koji uče njemački jezik u siromašnijim

zemljama, kao što su Afrika ili Meksiko, a što izdavač podvlači u namjeni i cilju ovog udžbenika (Braun-Podeschwa et al. 2014: 16).

Slika 4. *Menschen B1.1* (Braun-Podeschwa et al. 2014: 16)

6. ANALIZA ELEMENATA KULTURE I CIVILIZACIJE U UDŽBENIKU *MENSCHEN A2*

U ovom dijelu rada želi se detaljnom analizom udžbenika *Menschen A2*, koji se ubraja među najfrekventnije udžbenike koji se koriste u nastavi njemačkog kao stranog jezika, provjeriti da li navedeni udžbenik sadrži dovoljno materijala kojim se tretiraju elementi kulture i civilizacije, te da li su zastupljena i koliko sva tri ključna pristupa (kognitivni, komunikativni i interkulturalni) prilikom obrade kulture i civilizacije. Ono što je pohvalno jeste da navedeni udžbenik kao sastavni dio sadrži posebne module koji tretiraju kulturu i civilizaciju. U ovom udžbeniku se nalazi osam takvih modula sa ukupno 16 zadataka. Istraživanje je sprovedeno tako da se za svaki zadatak detaljno opisala aktivnost, cilj te aktivnosti, pristup koji se tretira, te obrazloženje.

U sljedećoj tabeli detaljno su izanalizirani svi zadaci kojima je u fokusu obrada kulture i civilizacije u udžbeniku *Menschen A2* (Projekt Landeskunde,) koji se koristi za nastavu stranog jezika, tačnije njemačkog kao stranog jezika.

Zadatak/vježba	Aktivnost	Cilj/kompetencije	Pristup	Obrazloženje
Str. 23. Modul 1 Projekt Landeskunde Zadatak 1.	Učenici čitaju tekst o porodici Man (Mann), iz	Razvijanje čitanja i razumijevanja; Vježbanje izgovora;	Kognitivni pristup (književnost)	Radi se o podacima, informacijama, činjenicama koje se odnose na život i djelo

	koje potječu braća Man, poznati njemački književnici. Njihov je zadatak da čitaju tekst podijeljen u tri dijela: o porodici Man, o Hajnrihu Manu (Heinrichu Mannu), o Tomasu Manu (Thomasu Mannu), a potom da unesu podatke o dvojici pisaca u tabelu ispod teksta.	Aktiviranje općeg znanja; Kultura i civilizacija: njemački književnici		Hajnriha i Tmasa Mana, poznatih književnika iz Njemačke.
Str. 23. Modul 1 Projekt Landeskunde Zadatak 2.	Učenici treba da se informišu i u tabelu unesu podatke o nekoj poznatoj porodici (njemačko govorno područje ili domovina), po uzoru na tabelu iz prethodnog zadatka, te da zabilješke o porodici koju su izabrali elaboriraju usmeno.	Razvijanje pisanja; Razvijanje govora; Aktiviranje općeg znanja; Kultura i civilizacija: poznate porodice iz njemačkog govornog područja, iz domovine.	Interkulturalni pristup (2. svjetski rat, emigriranje)	Radi se o poznatim ličnostima iz Njemačke, njemačkog govornog područja i onih iz domovine, da li su i koliko su poznati internacionalno, te da li su emigrirali, kao braća Mann.

Str. 39. Modul 2 Projekt Landeskunde Zadatak 1.	Učenici treba da pročitaju tekst o dvorcu Šenbrun (Schönbrunn) u Beču, te da svakom odlomku pridruže jednu od ponuđenih slika.	Razvijanja vještine čitanja i razumijevanja; Vježbanje izgovora; Aktiviranje općeg znanja; Kultura i civilizacija: austrijski glavni grad i njegove znamenitosti.	Kognitivni pristup (historija)	Radi se o historijskim podacima, činjenicama i informacijama o znamenitostima glavnog grada Austrije, Beča.
Str. 39. Modul 2 Projekt Landeskunde Zadatak 2.	Učenici treba da izaberu neku drugu znamenitost u Beču, te da sakupe što više informacija i slika o toj znamenitosti, vodeći bilješke. Nakon toga, pišu tekst, vodeći se zadatkom br. 1. i prezentiraju znamenitost za koju su se odlučili ostalim učenicima.	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Razvijanje vještine pisanja; Razvijanje vještine govora; Aktiviranje općeg znanja; Kultura i civilizacija: austrijski glavni grad i njegove znamenitosti.	Kognitivni pristup (historija)	Radi se o podacima, činjenicama i informacijama o znamenitostima glavnog grada Austrije, Beča.
Str. 55. Modul 3 Projekt Landeskunde Zadatak 1.	Učenici čitaju tekst o načinu pranja odjeće prije 100 godina i danas, te se iznosi statistika o posjedu veš mašine na njemačkom	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Uvježbavanje izgovora; Aktiviranje općeg znanja; Kultura i civilizacija: pranje veša na njemačkom	Kognitivni pristup (historija, izumi)	Iznose se podaci i činjenice o pranju veša prije 100 godina i danas u zemljama njemačkog govornog područja sa statistikama.

	govornom području. Njihov zadatak je da, nakon čitanja, označe rečenice ispod teksta kao tačne ili netačne.	govornom području prije 100 godina i danas.		
Str. 55. Modul 3 Projekt Landeskunde Zadatak 2.	Učenici biraju temu o životu prije 100 godina u domovini (od ponuđene tri) i sakupljaju informacije i slike na internetu, u biblioteci. Nakon toga, pišu tekstove ispod slika i prave plakat koji izlažu u učionici.	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Razvijanje vještine pisanja; Aktiviranje općeg znanja; Kultura i civilizacija: život u domovini prije 100 godina i život na njemačkom govornom području prije 100 godine u različitim sferama.	Interkulturalni pristup (razumijevanje okolnosti prije 100 godina u Njemačkoj i sada, te povezivanje sa životom u domovini prije i danas).	Život u domovini prije 100 godina u poređenju sa životom na njemačkom govornom području i danas.
Str. 71. Modul 4 Projekt Landeskunde Zadatak 1.	Učenici čitaju kritiku o restoranu u Hamburgu, a nakon toga popunjavaju tabelu o tome kako su ocijenjeni hrana, atmosfera, usluga i cijene.	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Uvježbavanje izgovora; Aktiviranje predznanja; Kultura i civilizacija: ugostiteljstvo u Njemačkoj.	Komunikativni pristup (situacija iz svakodnevnog života).	Tekst iz svakodnevnog života o ugostiteljstvu.
Str. 71. Modul 4 Projekt Landeskunde Zadatak 2.	Učenici treba da rade u grupama. Odlučuju se za neki domaći	Razvijanje vještine govora; Razvijanje vještine pisanja; Kultura i civilizacija:	Interkulturalni i komunikativni pristup	Komunikacija o temi iz svakodnevnog života, te poređenje ugostiteljstva u Njemačkoj i domovini.

	restoran i u skladu sa prethodnim tekstom i zadatkom rade kritiku, razgovarajući, zapisujući bilješke, a onda restoran za koji su se odlučili prezentiraju ostalim učenicima u razredu.	ugostiteljstvo u vlastitoj zemlji i ugostiteljstvo u Njemačkoj.		
Str. 23. Modul 5 Projekt Landeskunde Zadatak 1.	Učenici čitaju tekst sa interneta o kursevima njemačkog jezika u Berlinu, a nakon čitanja treba da označe one izjave ispod teksta koje su tačne.	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Vježbanje izgovora; Kultura i civilizacija: učenje njemačkog jezika u Njemačkoj.	Komunikativni pristup (situacija iz svakodnevnog života)	Tekst koji se obrađuje ne tretira činjenice o njemačkom govornom području, niti nudi shvatanje/razumijevanje kulturnih specifičnosti njemačkog govornog područja. Radi se o autentičnom tekstu iz svakodnevnog života.
Str. 23. Modul 5 Projekt Landeskunde Zadatak 2.	Učenici treba da rade u grupama i da osmisle svoj "perfektni" kurs njemačkog jezika. Isti treba da naprave u vidu plakata, kojeg prezentiraju na nastavi.	Razvijanje vještine govora; Razvijanje vještine pisanja; Kultura i civilizacija: komunikacija o učenju njemačkog jezika na njemačkom govornom području.	Komunikativni pristup (situacija iz svakodnevnog života, komunikacija)	Tema iz svakodnevnog života o kojoj učenici komuniciraju u grupama (dijaloški) i ispred razreda (monološki).
Str. 39. Modul 6 Projekt Landeskunde	Učenici čitaju tekst o klimi u Švicarskoj,	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja;	Kognitivni pristup (geografija)	Učenici se susreću sa geografskim činjenicama o

Zadatak 1.	a nakon što pročitaju tekst ispravljaju greške u rečenicama koje se odnose na podatke u tekstu.	Razvijanje vještine pisanja; Vježbanje izgovora; Aktiviranje općeg znanja iz geografije; Kultura i civilizacija: geografija Švicarske.		Švicarskoj.
Str. 39. Modul 6 Projekt Landeskunde Zadatak 2.	Učenici biraju neku omiljenu zemlju ili svoju zemlju i istražuju klimu te zemlje, te podatke evidentiraju na plakatu, kojeg prezentiraju pred razredom.	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Razvijanje vještine govora; Razvijanje vještine pisanja; Kultura i civilizacija: geografija domovine ili neke omiljene zemlje.	Interkulturalni pristup	Učenici istraživanjem klimatskih činjenica o Švicarskoj, svojoj zemlji ili nekoj drugoj zemlji, uče i razumijevaju različitosti ili sličnosti po pitanju ove geografske tematike.
Str. 55. Modul 7 Projekt Landeskunde Zadatak 1.	Učenici čitaju tekst o udruženju koje zagovara važnost čitanja u razvoju ličnosti. Navedeni su podaci o udruženju, načinu rada, važnosti čitanja za psiho-fizički razvoj, te statistiku posjećenosti njihovih događaja.	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Vježbanje izgovora; Kultura i civilizacija: pedagogija u Njemačkoj.	Kognitivni pristup	Učenici se upoznaju sa činjenicama, informacijama i podacima vezanim za važnost čitanja u okviru psiho-fizičkog razvoja djece, te načinu unapređenja istog u Njemačkoj.

Str. 55. Modul 7 Projekt Landeskunde Zadatak 2.	Učenici treba da istraže da li postoje neki slični projekti kojima se dobrovoljno unapređuje čitanje, kao u zadatku br. 1. i u domovini, te da o tom naprave bilješke, da napišu tekst kojeg prezentiraju u razredu.	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Razvijanje vještine pisanja; Razvijanje vještine govora; Uvježbavanje izgovora; Kultura i civilizacija: udruženje u BiH koje zagovara i promovira čitanje vs. udruženje u Njemačkoj iz zadatka br. 1.	Interkulturalni pristup	Učenici uče o udruženjima u Njemačkoj koja na volonterskoj bazi brinu o razvoju psiho-fizičkog stanja djeteta kroz čitanje. Postojanje slične ustanove istražuju u domovini, da li postoje, kako rade. To sve porede sa Njemačkom.
Str. 71. Modul 8 Projekt Landeskunde Zadatak 1.	Učenici čitaju tekst o agenciji koja nudi mogućnost zapošljavanja u inozemstvu, a pored toga to povezuju i sa činjenicom da nude mogućnost života u nekoj drugoj državi. Treba da odgovore na tri w-pitanja koja se odnose na tekst.	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Uvježbavanje izgovora; Kultura i civilizacija: mogućnost odlaska i rada u inostranstvu.	Komunikativni pristup	Autentičan tekst iz svakodnevnog života o radu i životu u inostranstvu.
Str. 71. Modul 8 Projekt Landeskunde Zadatak 2.	Učenici treba da se informiraju na internetu i pronađu neku agenciju koja nudi slično kao u zadatku br. 1, te da	Razvijanje vještine čitanja i razumijevanja; Razvijanje vještine pisanja; Razvijanje vještine govora; Kultura i civilizacija: život i	Komunikativni pristup	Autentičan tekst, svakidašnja tema, koja animira učenike da komuniciraju, istražuju i uče.

odgovore na rad u inostranstvu.
 pitanja, a
 nakon toga da
 na osnovu
 odgovora
 nađu
 odgovarajuće
 slike uz
 odgovore, te
 da to sve
 prezentiraju
 pred
 razredom.

Tabela 1. Analiza udžbenika *Menschen A2*

Ako posmatramo sprovedeno istraživanje, možemo zaključiti da su prisutna sva tri pristupa unutar modula kojim se obrađuju isključivo elementi kulture i civilizacije. Kognitivni i komunikativni pristup sa po šest zadataka, a interkulturalni pristup se tretira sa pet zadataka, s tim da je kod jednog zadatka prisutan i interkulturalni i komunikativni pristup. Kada posmatramo zastupljenost elemenata kulture i civilizacije u kompletnom udžbeniku *Menschen A2*, uzimajući u obzir ukupan broj stranica (100 + 100 str.) i broj stranica u udžbeniku koje pripadaju modulu *Projekt Landeskunde* (4 + 4 str.), onda dolazimo do zaključka da je taj segment zastupljen sa samo 4% od ukupnog broja stranica. Treba istaći da je analiza udžbenika posevećena samo poglavljima udžbenika koji tretiraju isključivo temu *kultura i civilizacija*, te da nisu uzete u obzir ostale lekcije u kojima se kultura implicitno obrađuje (npr. kod najobičnijih situacija kao što je kupovina hrane, naručivanje u nekom ugostiteljskom objektu i slično).

Sljedeća tabela detaljno prikazuje rezultate do kojih smo došli:

Zastupljenost elemenata kulture i civilizacije u udžbeniku <i>Menschen A2</i>		Zastupljenost elemenata kulture i civilizacije prema pristupu u dijelu <i>Modul Landeskunde</i> udžbenika <i>Menschen A2</i>	
Menschen A2/1	4%	Kognitivni pristup	35,5%
Menschen A2/2	4%	Komunikativni pristup	35,5%
		Interkulturalni pristup	29%

Tabela 2. Rezultati analize udžbenika *Menschen A2*

7. ZAKLJUČAK

Udžbenik *Menschen A2* uz svaki modul, a ima ih osam, nudi jedno poglavlje, na jednoj stranici, koje obrađuje elemente kulture i civilizacije. Ako pogledamo zastupljenost pristupa (kognitivni, komunikativni, interkulturalni), onda primjećujemo da su autori udžbenika vodili računa o tome da sva tri pristupa budu prisutna, i onaj kojim se prenose činjenice o zemlji jezika cilja (npr. geografske činjenice o Švicarskoj), i tekstovi svakodnevnice (npr. pohađanje kurseva njemačkog jezika), te informacije koje pomažu da razumijemo ono *drugo* i *drugачije*, te da poredimo sa onim što je *naše* (npr. poređenje klime u domovini i nekoj drugoj zemlji), sa ciljem objektivnog stajališta i tolerancije, te razbijanja eventualnih predrasuda. Uzmemo li u obzir broj stranica kompletnog udžbenika, dolazimo do zaključka da poseban odjeljak u udžbeniku sa fokusom na elemente kulture i civilizacije zauzima tek 4%. Međutim, ako bismo analizirali kompletan udžbenik, ovaj procenat bi bio veći, jer se kultura obrađuje i implicitno, s obzirom da je suština komunikativnog pristupa da se, na osnovu različitih komunikativnih situacija, prenosi kultura svakodnevnice.

Na osnovu sprovedenog istraživanja možemo zaključiti da udžbenik *Menschen A2* uzima u obzir stajališta da su kultura i civilizacija sastavni dio učenja stranog jezika, te da ih se kao takve ne treba zapostavljati, što odgovara postavkama komunikativne metode koja zagovara jezičke i izvanjezičke dimenzije kao obligatorne komponente nastave stranih jezika sa ciljem izbjegavanja nesporazuma zbog različitosti u kulturama.

LITERATURA

- Altmayer, C. (2017). Landeskunde im Globalisierungskontext: Wozu noch Kultur im DaF-Unterricht?, in *Kulturelles Lernen im DaF/DaZ-Unterricht. Paradigmawechsel in der Landeskunde*, ur. P. Hasse i Michaela Höller (Göttingen: Universitätsverlag): 3–23.
- Braun-Podeschwa, J., Habersack, C., & Pude, A. (2014). *Menschen. Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch B1.1*. München: Hueber.
- Habersack, C., Pude, A., & Specht, F. (2013). *Menschen. A2, Kursbuch, Menschen : Deutsch als Fremdsprache; Kursbuch (1. Aufl.)*. Ismaning: Hueber.
- Hansen, K. P. (2000). *Kultur und Kulturwissenschaft*. Tübingen: UTB.
- Heyd, G. (1991). *Deutsch lehren. Grundwissen für den Unterricht Deutsch als Fremdsprache*. Frankfurt am Main: Diesterweg.

- Hofstede, G. (1991). *Allemaal andersdenkenden. Omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam: Contact.
- Holzmüller, H. H. (1997). Kulturstandards- ein operationales Konzept zur Entwicklung kultursensitiven Managements, in *Interkulturelles Management*, ur. J. Engelhart (Wiesbaden: Springer): 55–74.
- Keller, G. (1983). Grundlegung einer neuen Kulturkunde als Orientierungsrahmen für Lehrerausbildung und Unterrichtsprozess. *Neusprachliche Mitteilungen* 4: 200–209.
- Klein, W. (1992). *Zweitsprachenerwerb*. Königstein im Taunus: Athenäums.
- Kramsch, C. (2000). *Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Pauldrach, A. (1994). Eine unendliche Geschichte. Anmerkungen zur Situation der Landeskunde in den 90er Jahren. *Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts* 6: 4–15.
- Picht, R. (1989). Kultur- und Landeswissenschaften, in *Handbuch Fremdsprachenunterricht*, ur. Bausch, K. R., Christ, H., Hüllen, W., Krumm, H. J. (Tübingen: Francke Verlag): 54–60.
- Schwend, J. (1997). Kultur, Kulturwissenschaft und Translation, in *Transfer, Übersetzen-Dolmetschen-Interkulturalität. 50 Jahre Fachbereich Angewandte Sprachwissenschaft der Johannes Gutenberg-Universität Mainz in Gernersheim*, ur. Drescher, H. W., Görke, L. & Herber, J. (Frankfurt am Main: Peter Lang): 263–278.
- Thimme, C. (1995). Interkulturelle Landeskunde. Ein kritischer Beitrag zur aktuellen Landeskunde-Diskussion. *Deutsch als Fremdsprache* 32 (3): 131–137.

ELEKTRONSKI IZVORI

- Goethe-Institut. Pristupljeno 20. 5. 2020. URL: <http://www.goethe.de/ins/by/pro/lewis/didakt/Didaktisierung_Deutschland_von_oben_fuer_Kinder_erzaelt_Mai.pdf>.
- Sprachportal. Pristupljeno 21. 5. 2020.
URL:
<https://sprachportal.integrationsfonds.at/fileadmin/user_upload/2015/Materialien%20Schwerpunkt%20Deutsch/Kommunikation_im_Alltag.pdf>.
- Youtube. Pristupljeno 23. 5. 2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=KwT0JdkW-uE&feature=emb_title>.

Belma S. Polić
University of Zenica
Faculty of Philosophy, Department of German Language and Literature

ELEMENTS OF CULTURE AND CIVILIZATION IN A GERMAN LANGUAGE
TEXTBOOK *MENSCHEN A2*

Summary

It is a well-known fact that an understanding of the cultural specifics of a society also contributes to successful communication between people. Since antiquity there has been talk about the importance of cultural content when learning and teaching some of the foreign languages. In foreign language teaching, culture and teaching content related to the cultural segment of a society have been neglected for a long time. What could be found in the textbooks were factual data on the foreign country and its population. Recently, the methodology of foreign language teaching has been more intensively dedicated to the integration of interculturalism in foreign language teaching, which is also aided by the phenomenon of increasing globalization, which does not recognize borders and limitations, stereotypes, ethnocentrism, prejudices, etc. Without teaching culture teaching a foreign language is incomplete, since human nature does not exist separately from culture and, therefore, learning a foreign language at the same time implies understanding the nature of other people. The paper: 1) presents the role of elements of culture and civilization in foreign language teaching, in order to notice their importance and obligatoriness in the teaching process, since language and culture are closely related components of human existence; 2) analyzes the textbook *Menschen A2*, which is used in teaching German as a foreign language, to show the representation of elements of culture and civilization in the textbook; 3) classifies the elements of culture and civilization excerpted from the analyzed textbook in order to answer the question: are all three key approaches (cognitive, communicative and intercultural) represented in the treatment of civilization in the analyzed textbook?

Key words: German language, didactics, foreign language teaching methodology, culture and civilization.

Primljeno: 16. 6. 2020.
Prihvaćeno: 7. 8. 2020.